

УДК 339.924

Гринюк Н. А.,*кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки
Київського національного торговельно-економічного університету*

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

У статті розглядаються основні напрями і пріоритети розвитку зовнішньоекономічної діяльності споживчої кооперації України з огляду на посилення інтернаціоналізації господарських зв'язків.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, споживча кооперація, інтеграційні процеси, інтернаціоналізація господарських зв'язків.

Basic directions and priorities of international activity development of consumer co-operation of Ukraine are examined in the article, taking into account incising internationalizations of economic collaboration.

Key words: foreign economic activity, consumer cooperation, integration processes, internationalization of economic links.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку економіки характеризується стрімкими процесами глобалізації та інтеграції господарської діяльності, що є передумовами формування єдиного глобального світового господарства. Одним із характерних чинників формування цілісного світового господарства виступає тенденція до інтернаціоналізації.

Інтернаціоналізація виробництва як процес налагодження, формування і розвитку стійких економічних зв'язків між окремими країнами на основі міжнародного поділу праці, науково-технічної спеціалізації та кооперації відображає вихід відтворювального процесу за межі національних кордонів і стає частиною процесу, який протікає в межах інтернаціонального або світового рівня. Це об'єктивна тенденція, яка охоплює практично всі країни незалежно від їхньої належності та тієї чи іншої соціально-економічної системи або рівня розвитку.

Поняття "інтернаціоналізація" сьогодні асоціюється з ефективним функціонуванням багаторівневої світової системи господарських зв'язків, яка об'єднує окремі країни в єдиний комплекс.

Головним чинником інтернаціоналізації стає перехід розвинутих країн на нову високотехнологічну базу з перевагою інформаційних технологій, що призвело до бурхливого зростання інтернаціоналізації відтворювальних процесів в обох її галузях – інтеграційній (через зближення, взаємоприспосовування національних господарств) і транснаціональній (через створення міжнаціональних виробничих комплексів).

Якісно новий етап інтернаціоналізації господарських зв'язків виявляється у вигляді економічної інтеграції, тобто економічного об'єднання країн, в середині яких стають все більш глибокими господарські зв'язки національних економік, що зумовлює зближення господарських механізмів, приймає форму міждержавних угод і узгоджено регулюється міждержавними органами.

Потреба динамічної інтеграції національних економічних систем у світове господарство стала глобальною закономірністю з кінця ХХ ст. Сучасний світовий розвиток визначає тенденції до співробітництва та взаєморозуміння, загальний поступ до єдиного, взаємопов'язаного, взаємозалежного миру.

Основними передумовами інтеграції є зіставлення рівнів ринкового розвитку країн, вирішення загальних проблем, бажання прискорити ринкові реформи і не залишитися на обочині інтеграційних процесів, що відбуваються у світовому господарстві.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Динаміка процесів, які відбуваються сьогодні у споживчій кооперації України, відображають радикальні перетворення як в економіці країни, так і в державі в цілому.

Споживча кооперація України як важлива складова багатокладної економіки України в процесі реформувань спрямовує свої зусилля на створення власної моделі господарювання, адекватної ринковій економіці. Серйозні зміни проходять у галузевій структурі, оптимізується їх склад, удосконалюються функції, набувають розвитку нові види діяльності, такі як: банківська, страхова, інвестиційна, зовнішньоекономічна. В останні роки значний внесок у розробку теоретичних і практичних проблем зовнішньоекономічної діяльності споживчої кооперації внесли такі вчені, як М.П. Овчарук, А.І. Мокій, С.Р. Семів.

Мета і завдання дослідження. Головна мета розвитку зовнішньоекономічної діяльності споживчої кооперації України

полягає у підвищенні організаційно-економічної ефективності здійснення зовнішньоекономічних операцій, як важливого напрямку зміцнення і динамічного розвитку споживчої кооперації, посилення її ролі у виконанні соціально-економічних завдань на споживчому ринку в умовах зростання конкуренції. Метою дослідження є визначення основних напрямів і пріоритетів розвитку зовнішньоекономічної діяльності споживчої кооперації України.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку споживчої кооперації полягає у встановленні прямого, стійкого та довготривалого симбіозу виробничого та зовнішньоекономічного видів діяльності та перетворенні зовнішньоекономічного комплексу у динамічну та збалансовану виробничо-комерційну систему.

Реформування зовнішньоекономічної діяльності споживчої кооперації України відбувається відповідно до принципів зовнішньоекономічної діяльності: суверенітету, волі, юридичної рівності та недискримінації, підлеглості законам, еквівалентності обміну та захисту інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, закріплених у Законі України "Про зовнішньоекономічну діяльність" [1, с. 1-2].

Сьогодні розвиток зовнішньоекономічної діяльності споживчої кооперації України значно гальмується через відсутність науковообґрунтованих заходів управління нею, відсутність сучасної інформаційної бази, посилення конкуренції з боку нових господарських формувань, відсутність достатнього досвіду діяльності системи на зовнішніх ринках.

За роки незалежності України так і не було сформовано теоретичний фундамент сучасного управління зовнішньоекономічною діяльністю системи споживчої кооперації України, який би забезпечив захищеність економічних інтересів і сприяв би її розвитку в умовах європейської інтеграції України і пов'язаних з цим перетворень.

Підходи до вирішення питань розвитку і підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності споживчої кооперації України розглядаються в узагальненому вигляді лише в декількох працях [2, 3, 4].

Сьогодні реформування зовнішньоекономічної діяльності споживчої кооперації України тісно пов'язано з діяльністю міжнародних кооперативних організацій, міжгалузевими відносинами.

Стратегія розвитку споживчої кооперації України до 2015 року одним із основних завдань перспективного розвитку сис-

теми споживчої кооперації визначає розширення міжнародного кооперативного співробітництва, інтеграцію у міжнародні кооперативні зв'язки, розвиток зовнішньоекономічної діяльності кооперативних підприємств і організації [4, с. 11].

З огляду на це, основними стратегічними напрямками міжнародного співробітництва системи споживчої кооперації України із зарубіжними кооперативними організаціями мають стати:

Розвиток співробітництва із кооперативними спілками країн Східної та Західної Європи, який передбачає:

- розвиток виробничої кооперації та спільне підприємництво;
- залучення іноземних інвестицій та трансфер технологій;
- запозичення українськими кооперативами досвіду діяльності в нових економічних умовах.

Розвиток співробітництва із кооперативними організаціями країн СНД та Балтії, основними напрямками якого мають стати:

- відновлення втрачених позицій на ринках цього регіону з використанням наявних зв'язків з кооперативними організаціями цих країн;

- використання вигідного географічного розташування України в контексті надання споживчою кооперацією різноманітних послуг (посередницьких, транспортних, консигнаційних).

Входження організацій банківсько-кредитної системи Укоопспілки у Європейські кооперативні банківські об'єднання (Міжнародне об'єднання народних банків, Об'єднання кооперативних банків ЄС) з метою реалізації таких завдань:

- покращення системи розрахунків при здійсненні міжнародної торгівлі між кооперативами;
- сприяння реорганізації та розвитку кооперативної та кредитної систем, у межах яких можлива підтримка реалізації програми фінансування і страхування зовнішньоекономічної діяльності підприємств (організацій) споживчої кооперації;
- сприяння відкриттю представництв споживчої кооперації за кордоном;

- одержання доступу до зарубіжних програм фінансування та технічної допомоги "PHARE", "TRANSFORM", "TACIS".

Умовами успішного розвитку зовнішньоекономічної діяльності споживчої кооперації стає також збільшення експортного потенціалу, наявність конкурентоспроможності виробництв, підвищення самостійності регіонів, підприємств, фірм.

Необхідне підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності споживчої кооперації, розвиток її експортно-

го потенціалу, оптимальне використання матеріальних і інтелектуальних ресурсів системи може бути забезпечено шляхом підвищення конкурентоспроможності кооперативних підприємств на основі реалізації цільових програм їх реструктуризації, здійснення яких повинно сприяти досягненню таких фундаментальних умов:

Забезпечення фінансових, технічних, технологічних та організаційних умов для налагодження і розвитку виробництва конкурентоспроможної продукції у "традиційних" для споживчої кооперації сферах: первинній переробці сільськогосподарської сировини, сучасних технологіях складського зберігання та постачання товарів і продукції виробничо-технічного призначення, виробництві торгово-технологічного устаткування, громадському харчуванні, наданні туристичних послуг.

Запровадження нових кооперативних форм інтегрування як між підприємствами в середині системи споживчої кооперації, так і між підприємствами споживчої кооперації і підприємствами інших форм власності шляхом створення виробничих, постачальницьких, сервісних, маркетингових, кредитних кооперативів та спільних підприємств з метою диверсифікації джерел отримання прибутку, виходу на ринки збуту, постачання та послуг (в т.ч. зарубіжні), розподілу економічних ризиків між учасниками кооперативів, одержання переваг від координації дій, отримання більших можливостей для захисту власних інтересів, підвищення рівня інвестиційної привабливості об'єднань внаслідок високого рівня рентабельності їх діяльності, економічної вигоди від інвестування масштабних проектів.

Активізацію діяльності кооперативних інформаційно-консалтингових фірм шляхом підвищення ефективності маркетингових досліджень, аналізу зовнішніх ринків з метою обґрунтування пріоритетної структури товарного експорту та імпорту технологій і обладнання кооперативних підприємств; розробки довгострокових програм щодо збуту експортної продукції кооперативних підприємств.

Диверсифікацію діяльності кооперативних підприємств у високоприбуткових сферах зовнішньоекономічної діяльності (розвиток іноземного туризму, митно-консигнаційної, лізингової діяльності, франчайзингу) і спрямування одержаних від діяльності фінансових ресурсів на розвиток експортного потенціалу.

Реалізацію заходів щодо підвищення ефективності ведення сільського господарства підприємствами споживчої кооперації, а саме застосування сучасних технологій ефективного використання земель, підвищення урожайності основних сіль-

ськогогосподарських культур, номенклатури традиційного експорту споживчої кооперації, розвиток селекційної діяльності та сучасних методів захисту рослин, підвищення продуктивності тваринництва.

Розвиток експортного потенціалу споживчої кооперації в Україні можливо забезпечити також шляхом підвищення ефективності використання наявного експортного потенціалу за рахунок:

- розширення виробництва товарів з високим ступенем переробки, що користуються попитом на зовнішніх ринках і, відповідно, експорту конкурентоспроможної сільськогосподарської і інших видів продукції внаслідок реалізації програм повного виробничого циклу і використання маркетингових заходів (розробка сучасної упаковки та маркування, реклама на зовнішніх ринках);

- збільшення обсягів виробництва й експорту традиційної продукції номенклатури споживчої кооперації за рахунок реалізації програми підвищення ефективності ведення сільськогосподарства;

- розширення обсягів експорту послуг внаслідок розвитку інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності споживчої кооперації і підвищення кваліфікаційного рівня кадрового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності;

- створення технопарків та інноваційних структур інших типів з метою підвищення технічного та технологічного рівня виробництва, освоєння потенційних зарубіжних ринків, визначення експортної спеціалізації системи споживчої кооперації в міжнародному поділі праці;

- формування системи залучення іноземних капіталів та сприятливого інвестиційного клімату в сфері діяльності споживчої кооперації на основі реалізації низки організаційно-економічних заходів з метою визначення пріоритетних територій для іноземного інвестування; розробки та надання у порядку законодавчої ініціативи проекту законодавчого закріплення сприятливого інвестиційного клімату в сфері діяльності споживчої кооперації; здійснення заходів щодо залучення потенційних інвесторів шляхом встановлення зв'язків з міжнародними програмами технічної допомоги, інвестиційними фондами; розробки конкретних інвестиційних пропозицій та проєктів; стимулювання виводу капіталів як експортної платформи для завоювання та відновлення експортних "ніш" на зарубіжних ринках товарів традиційної номенклатури споживчої кооперації.

Висновки. Реформування зовнішньоекономічної діяльності споживчої кооперації України пов'язано з необхідністю виходу на нові ринки збуту, підвищення рівня виробництва, отримання іноземних інвестицій, нових технологій, фінансової підтримки, застосування ринкового досвіду у розвинутих країнах.

Для підвищення ефективності міжнародної торгівлі необхідно забезпечити виконання певних заходів, а саме: підвищення продуктивності та зменшення видатків експортного виробництва, ведення оперативного моніторингу ефективності зовнішньоекономічної діяльності споживчої кооперації як на рівні окремих підприємств, так і системи в цілому, активне використання сучасних технологій захисту від валютних ризиків, внесення змін у законодавчі акти стосовно оподаткування та стимулювання зовнішньоекономічної діяльності кооперативних підприємств та організацій.

Сучасні тенденції в розвитку світового менеджменту певною мірою пов'язані з розвитком і поглибленням взаємозв'язків і взаємозалежностей між країнами, із посиленням міжнародного характеру господарської діяльності.

Зародження і формування стабільних економічних зв'язків між державами та господарюючими суб'єктами різних країн, інтернаціоналізація господарських зв'язків – це об'єктивна тенденція розвитку продуктивних сил, яка зумовлена міжнародним поділом праці, неможливістю будь-якої національної економіки забезпечити виробничі та інші потреби кожної окремої країни лише за рахунок її власних ресурсів, сил і чинників. Тенденція до утворення світового господарства, інтернаціоналізації економіки поступово охоплює усі країни незалежно від рівня їхнього розвитку, а загальною необхідною та достатньою передумовою здійснення цих процесів стає перехід до індустріальної стадії розвитку виробничих сил, перехід до великого масштабного виробництва, якому стають "тісними" та "вузькими" національні кордони.

Переpletіння міжнародних господарських зв'язків неминує зумовлює і взаємопроникнення господарських структур.

Сьогодні можна говорити про світове господарство як глобальну господарську систему, що ґрунтується на національному, міжнародному і наднаціональному світогосподарському поділі праці, інтернаціоналізації та інтеграції виробництва й обігу, яка функціонує на принципах ринкової економіки.

Інтернаціоналізація набуває нового ступеня розвитку, посилюється взаємопов'язаність національних господарств на базі

міжнародної спеціалізації, взаємопроникнення капіталів, формуються міжнародні галузеві та територіальні структури господарства.

Таким чином, можна зробити висновок про дію закону інтернаціоналізації виробництва, його різну інтенсивність в тих чи інших країнах світу. Для того, щоби закон діяв більш активно у світовому господарстві, необхідно створити належні умови для його реалізації: розгалужену мережу інформаційних комунікацій, розвинену транспортну інфраструктуру, стабільну грошово-кредитну систему.

Інтернаціоналізація виробництва сприяє підвищенню його ефективності, прискореному розвитку науки і техніки, зростанню життєвого рівня населення, що має велике значення в умовах кризового стану економіки України.

Література

1. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.91 р. // Вісн. Верх. Ради України. – 1991. – № 29.
2. Овчарук М. П. Стратегічні питання реформування споживчої кооперації в умовах інтенсифікації ринкових перетворень. – Матеріали науково-практичної конференції "Споживча кооперація України: проблеми і перспективи розвитку". – К., 2005. – С. 77-80.
3. Мокій А. І., Семів С. Р. Дослідження ефективності здійснення зовнішньоекономічних операцій споживчої кооперації України. – Матеріали науково-практичної конференції "Споживча кооперація України: проблеми і перспективи розвитку". – К., 2005. – С. 91-97.
4. Стратегія розвитку споживчої кооперації України (2004 – 2015 рр.) – К., 2004. – 61 с.